

ชื่อเรื่องวิทยานิพนธ์

อ่านแนวคิด “เศรษฐกิจพอเพียง”: บทสะท้อนการต่อสู้
เชิงปฏิบัติการวาทกรรมทางการเมืองของรัฐและกลุ่ม
ต่างๆ ในสังคมไทย

ผู้เขียน

นายธันยวัฒน์ คำปา

ปริญญา

ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (การพัฒนาสังคม)

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

อาจารย์ ดร. อรัญญา ศิริผล

บทคัดย่อ

แนวคิดและแนวปฏิบัติเกี่ยวกับ “เศรษฐกิจพอเพียง” ในหลายปีที่ผ่านมา ได้รับความสนใจจากวงวิชาการอย่างกว้างขวาง ทั้งในฐานะทางเลือกต่อเศรษฐกิจกระแสหลักและในบริบทการเมืองของประเทศไทย การศึกษานี้ได้ศึกษาแนวคิดและปฏิบัติการ “เศรษฐกิจพอเพียง” โดยใช้กรอบคิดว่าด้วย “วาทกรรมและภาคปฏิบัติการ” และ “พื้นที่พิเศษ” (heterotopias) เป็นแนวคิดสำคัญในการศึกษา และมี บ้านร่องปลายนา อำเภอแม่ลาว จังหวัดเชียงราย เป็นกรณีศึกษา โดยมีวัตถุประสงค์การศึกษา 3 ประการ คือ 1.) เพื่อศึกษาพัฒนาการแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงในบริบทเงื่อนไขการเปลี่ยนผ่านทางสังคมการเมืองไทย 2.) เพื่อวิเคราะห์ปฏิสัมพันธ์ระหว่างรัฐ ชนบ้าน และกลุ่มต่างๆ ผ่านวาทกรรมเศรษฐกิจพอเพียง และ 3.) เพื่อทำความเข้าใจเงื่อนไขต่างๆ ที่ชาวบ้านในชนบทปรับใช้แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงในการจัดการวิถีชีวิตทางเศรษฐกิจการเมือง

งานศึกษานี้พบว่า มีพัฒนาการเชิงแนวคิดที่ต่างซับซ้อนอย่างรุนแรงอยู่ใน 2 ช่วงบริบทยุคสมัย กล่าวคือ 1) ยุคสมัย 30 ปีแห่งการพัฒนาก้าวหน้า-ชาตินิยม (พ.ศ. 2510-2539) ที่ซึ่งพื้นที่ชนบท ในฐานะ “พื้นที่แห่งการพัฒนา” ได้กลายเป็นการแย่งชิงมวลชนในชนบทระหว่างรัฐไทยกับกลุ่มอุดมการณ์คอมมิวนิสต์ท่ามกลางสถานการณ์ความขัดแย้งทางการเมืองระดับโลก ยุคสมัยนี้ พบว่า การพัฒนากระแสหลักจากภาครัฐได้ดำเนินการควบคู่ไปกับการพัฒนาแบบพิเศษที่สร้างภาคปฏิบัติการของวาทกรรมเศรษฐกิจพอเพียงผูกโยงกับอุดมการณ์ชาตินิยมและดำเนินการผ่านกลไกราชการในเขตชนบท 2) ยุคเศรษฐกิจพอเพียงนิยม (พ.ศ. 2540-2554) รัฐไทยนำแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นแนวทางแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจของประเทศที่ได้รับผลกระทบจากวิกฤตเศรษฐกิจโลก โดยได้สร้างความหมายให้ชนบทกลายเป็น “แหล่งพักพิงทางเศรษฐกิจ” ของวิกฤต

เศรษฐกิจเมือง ซึ่งรัฐยังคง “แซ่แข็ง” ภาพจินตนาการที่มีต่อชนบท เพื่อให้การพัฒนา “หมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง” ดำเนินต่อไปได้ตามกลไกระบบราชการ

ผลการศึกษา ยังพบว่า รัฐได้มองข้ามความเป็นจริงและสถานการณ์อันซับซ้อนที่เกิดขึ้นในชนบท ในแง่นี้ บ้านร่องปลาหนา ในฐานะ “พื้นที่พิเศษ” สะท้อนการต่อสู้ของภาคปฏิบัติการทางวาทกรรมการพัฒนา ได้ชี้ให้เห็นว่า เงื่อนไขที่ชุมชนชนบทเข้าร่วมโครงการพัฒนาตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงจากหน่วยงานภาครัฐ ไม่ได้เป็นไปเพื่อสร้างโอกาสในการเข้าถึงทรัพยากรทางเศรษฐกิจตามนโยบายรัฐเท่านั้น แต่เลือกเข้าร่วมโครงการเพื่อสร้าง/รักษาความสัมพันธ์กับกลุ่มทุนท้องถิ่น และกลุ่มแกนนำในระดับต่างๆ เอาไว้ด้วย ดังนั้น แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงถูกผูกโยงกับบริบทการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองและสัญลักษณ์แบบพิเศษ ที่ส่งผลให้การพัฒนาจากภาครัฐเข้าไปเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างชาวบ้าน กลุ่มแกนนำชุมชนและกับภาครัฐด้วย

Thesis Title	Reading “Sufficiency Economy” Approach: a Reflection on Struggle of Urban Political Discursive Practices Among Various Power Groups and the State in Thai Society
Author	Mr. Tanyawat Kampa
Degree	Master of Arts (Social Development)
Thesis Advisor	Lecturer Dr. Aranya Siriphon

ABSTRACT

In recent years, the concept and practices of “Sufficiency Economy” have generated wide interest among academics, as an alternative approach in the economic and political context of Thailand. This study explores the Sufficiency Economy concept and practices through two main approaches, namely “Discourse and Practice” and “Heterotopias”, using Baan Rong Plaa Na, Amphoe Mae Lao, Chiang Rai province as a study area. This study has three objectives: firstly, to study the development of the “Sufficiency Economy” concept in the context of social and political transformations in Thailand; secondly, to examine the interaction between the State, villagers and other groups in relation to the Sufficiency Economy discourse; lastly, to investigate the various conditions in which the villagers have applied the Sufficiency Economy concept to manage their livelihood in the current political economy context.

This study found that the Sufficiency Economy concept was intensively developed in two different periods: 1) the 30 years of Progressive Development – Nationalism (1967 – 1996): the rural area changed from being a “developing area” to being the area in which the contest for political support between the Thai State and Communist groups took place, in the larger context of global political conflict. In this period of time, mainstream development was implemented along with a special concept of development that created the practice of Sufficiency Economy discourse, which was embedded in the ideology of nationalism, and implemented through the

bureaucratic system in rural areas. 2) “Sufficiency Economicalism” (1997 – 2011): the Sufficiency Economy concept has become a solution to the country’s economic problems caused by the global economic crisis, and rural areas are now seen as “Economic recovery areas” for the country’s political economy crisis. On the other hand, the image of rural areas remains “frozen” by the State in order to continue to develop “Sufficiency Economy villages” in accordance with the bureaucratic system.

This study also found that the State has not sufficiently taken into account the reality and complexity of the situation in rural areas. Baan Rong Plaai Na is a “Special area” that shows the resistance to the practice of development discourse, because of the conditions in which villagers participate in the State Sufficiency Economy Project, not in order to have access to economic resources, but to maintain their relationship with the local economic and political leaders at different levels. Therefore, the Sufficiency Economy concept is embedded in the changing political context and other power, consequently, the State’s development has altered the power relations between villagers, local leaders and the State.